

(Ф. 13.05.14)

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра конституційного і адміністративного права

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри О. Гусар Гусар О.А.
(підпис) (ПІБ)

«28» серпня 2023 р.

ТИПОВІ ПРАКТИЧНІ СИТУАЦІЙНІ ЗАДАЧІ

з дисципліни «Верховенство права»

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 11 від «28» серпня 2023 р.

Розробник: к.ю.н., доц. Людмила ЧУЛІНДА

Тема 1: ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОПРАВОВИХ ПРИНЦИПІВ

Завдання 1

Перші елементи концепції верховенства права містяться ще у творах давньогрецьких і давньоримських мислителів (Аристотель, Цицерон, Сенека) та релігійних діячів і філософів доби середньовіччя (Ф. Аквінський), які визнавали необхідність підпорядкування позитивного (встановленого чи санкціонованого державою) права неопозитивному (природні права людини, мораль тощо).

Які дослідники у новій історії зробили вагомий внесок в обґрунтування концепції верховенства права?

Завдання 2

На думку Аристотеля, що держава, яка керується законами, є вищою за державу, що керується людьми.

З ім'ям якого політичного діяча і вченого пов'язується розвиток правової думки щодо верховенства права, який у 1656 р. вжив цей термін у значенні «імперія законів, а не людей»?

Завдання 3

Кожен, тобто громадянин України, іноземець, особа без громадянства, має гарантовані державою рівні права на захист прав і свобод у судовому порядку та на участь у розгляді своєї справи у визначеному процесуальним законом порядку у судах усіх юрисдикцій, спеціалізацій та інстанцій, у тому числі й особа, яка засуджена і відбуває кримінальне покарання в установах виконання покарань.

Який принцип взято до уваги?

Завдання 4

Суб'єкт права на конституційне звернення - Національний банк України - просить дати офіційне тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України, яке визначає, що закони та інші нормативно-правові акти

мають зворотну дію в часі у випадках, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи, і чи поширюється це положення на юридичних осіб.

Необхідність такого тлумачення обґрунтовується тим, що обласні управління Національного банку України неоднозначне застосовують положення Закону України "Про внесення змін до деяких декретів Кабінету Міністрів України з питань валютного регулювання", яким скасовано обов'язковий продаж валютних надходжень і відповідальність юридичних осіб (стаття 1 Закону). Зокрема, управління і далі накладають штрафи на юридичних осіб за несвоєчасний продаж надходжень в іноземній валюті, що мав місце до набрання чинності зазначеним вище Законом. Це, на думку суб'єкта права на конституційне звернення, суперечить законодавству, оскільки положення статті 58 Конституції України про зворотну дію законів у випадках, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність, повинні поширюватись і на юридичних осіб. Декретом Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19 лютого 1993 року N 15-93 визначалося, що уповноважені банки зобов'язані продавати усі надходження на користь резидентів в іноземній валюті на міжбанківському валютному ринку України протягом п'яти днів з моменту зарахування таких надходжень на кореспондентські рахунки .

Проаналізуйте Рішення Конституційного Суду України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) 9 лютого 1999 року.

Закони та інші нормативно-правові акти мають зворотну дію в часі у випадках, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи. Чи поширюється це положення на юридичних осіб?

Завдання 5

В середньовічній Англії протистояння короля із баронами та лицарями завершилося прийняттям документа, який обмежував абсолютну владу монарха і передусім його майнові права, закладав підвалини принципів пропорційності вини і покарання, визнання вини вільної людини лише за вироком суду та

законом країни, проголошував право громадян вільно пересуватися по території Англії, залишати країну та повертатися до неї й ін.

Протистояння короля із баронами та лицарями у середньовічній Англії завершилося прийняттям у 1215 р. якого важливого документа?

Тема 2: ПРАВО І ЗАКОН: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

Завдання 1

Міжнародний акт є засадничим документом міжнародної спільноти, який визначив «стандарти, досягнення яких мають прагнути всі народи та всі держави». Міжнародний акт не має статусу міжнародного договору, його положення через їх повсюдне визнання набули характеру звичайних норм міжнародного права. На сьогодні цей акт належить до основних джерел міжнародного права прав людини та є моделлю, яка широко використовується багатьма країнами при розробці правозахисних положень національних конституцій та інших актів національного законодавства. Міжнародний акт становить основу Міжнародного Білля ООН про права людини.

Про який міжнародний акт йдеться?

Завдання 2

Держава є єдиним і виключним джерелом права. Усе, що виражає держава через свої закони, і є право. Право залежить від держави. До найяскравіших філософів цієї школи права належать британські юристи Джон Остін, Герберт Харт та австрієць Ганс Кельзен. Головними є тільки ті правові норми, що були створені органами державної влади з метою правового регулювання суспільних відносин. Усі інші норми в суспільстві перебувають поза межами права. Визначальним є відмежування правових норм від норм моралі та справедливості.

До якого типу належить такий підхід до розуміння співвідношення права і закону?

Завдання 3

У Доповіді Венеціанської комісії № 512/2009 «Про верховенство права» (the Rule of Law), яка прийнята на 86-й пленарній сесії 25-26 березня 2011 року)

зазначається, що держава повинна зробити текст закону (the law) легко доступним; вона також зобов'язана дотримуватись законів (the laws), які запровадила, і застосовувати їх у передбачуваний спосіб та з логічною послідовністю; передбачуваність означає, що закон має бути, за можливості, проголошений наперед (до його застосування) та має бути передбачуваним щодо його наслідків: він має бути сформульований з достатньою мірою чіткості, аби особа мала можливість скерувати свою поведінку.

Про який принцип йдеться у Доповіді Венеціанської комісії № 512/2009 «Про верховенство права»?

Завдання 4

ЄСПЛ визнав необхідним наявність двох складових елементів для нормативно-правових актів: 1) передбачуваність актів права (чи наслідки приписів права є передбачуваними? чи укладено акти права в зрозумілий спосіб? чи вказує нове законодавство чітко на те, що попередньо ухвалене (і яке саме) законодавство скасовано або змінено? чи зміни інкорпоровано до зведеної версії приписів актів права, припустимої для суспільства?); 2) сталість і послідовність приписів права (чи є приписи актів права сталими та послідовними? чи є приписи актів права сталими настільки, що вони зазнають змін лише за належного попередження про це? чи є їх застосування послідовним?).

Яке поняття охоплює таких два складових елементи?

Проаналізуйте Рішення ЄСПЛ у справі «Щокін проти України» (заяви № 23759/03 та № 37943/06, п. 50–56.

Завдання 5

Між правом і мораллю існує нерозривний зв'язок. Легітимним можна назвати той закон, який обов'язково відповідає певним засадам моралі та справедливості. Несправедливий закон взагалі не можна назвати законом. Доктрина права намагається розв'язати питання визначеності та дотримання принципу справедливості й моралі у праві.

До якого типу належить такий підхід до розуміння співвідношення права і закону?

Тема 3: ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА І ПРАВОВА ДЕРЖАВА

Завдання 1

Обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлених такими обмеженнями. Тобто обмеження будь-якого права повинне базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки.

Про який принцип як елемент верховенства права йдеться?

Завдання 2

Паралельно зі становленням правозахисного механізму ООН формується європейське право в галузі прав людини. Його основу становить європейський документ, зміст якої розкриває практика Європейського суду з прав людини, а також Європейська соціальна хартія (1996 р. переглянута), контроль за виконанням якої здійснює Європейський комітет з соціальних прав. Усі вказані міжнародні договори визнані Україною, є частиною її національного законодавства, мають перед ним пріоритет та забезпечені судовим захистом.

Який документ становить основу європейського права?

Завдання 3

Відповідно до статті 1 Конвенції саме Держава є відповідальною, в першу чергу, за втілення в життя прав і свобод, гарантованих Конвенцією. Стаття 6 Конвенції гарантує кожному при вирішенні питання щодо його цивільних прав та обов'язків або при встановленні обґрунтованості будь-якого кримінального обвинувачення щодо нього право на справедливий судовий розгляд упродовж розумного строку.

Проаналізуйте рішення ЄСПЛ до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, наприклад, рішення у справі "Меріт проти України" від 30.03.2004 р.; рішення у справі "Горнсбі проти Греції" від 19.03.1997

Назвіть критерії розумного строку розгляду справи відповідно до практики ЄСПЛ.

Завдання 4

Громадянин Троян А.П. звернувся до Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України стосовно права засудженої особи, яка перебуває у місцях позбавлення волі, бути доставленою до суду для участі в судовому процесі у справах цивільної юрисдикції. На думку суб'єкта права на конституційне звернення, суди України неоднозначно вирішують питання щодо можливості засуджених, які перебувають у місцях позбавлення волі, брати безпосередню участь у судових засіданнях під час розгляду справ, в яких вони є стороною. Автор клопотання вважає, що недопущення його як позивача до особистої участі у розгляді судом справи у зв'язку з тим, що він відбуває кримінальне покарання у виді позбавлення волі на певний строк у кримінально-виконавчій установі закритого типу, є дискримінаційним і таким, що порушує конституційне право на рівний доступ до правосуддя.

Проаналізуйте Рішення Конституційного Суду України (справа про рівність сторін судового процесу) 12 квітня 2012 року

Чи мають право засуджені, які перебувають у місцях позбавлення волі, брати безпосередню участь у судових засіданнях під час розгляду справ, в яких вони є стороною?

Завдання 5

Держава має виняткове право здійснювати повноваження щодо забезпечення суспільного добробуту; держава керує всіма видами людської діяльності, особа перебуває під всебічним наглядом з боку влади. Відсутні визначення сфер діяльності державної влади, меж її втручання у приватну сферу, а також надання особі статусу громадянина і суб'єкта права.

На відміну від правової держави ці положення характеризують яку державу? Хто є найбільш відомим представником цієї теорії?

Тема 4: ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА І ПРАВА ЛЮДИНИ

Завдання 1

Держава встановлює законодавчі обмеження своєї активності відносно особи та суспільства, приймає конкретні зобов'язання, спрямовані на забезпечення інтересів громадян, наявність реальних правових приписів відповідальності посадових осіб держави за невиконання їх обов'язків перед суспільством та особою. Якщо громадянин виконує свої обов'язки, то це є юридичною і моральною підставою вимагати від інших громадян, організацій і держави забезпечення його власних прав та законних інтересів. Права і свободи людини, їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Про який принцип як елемент верховенства права йдеться?

Завдання 2

У справі «Іванов проти України» (2006 р.) заявник стверджував, що підпискою про невиїзд, що взята у заявника у межах розслідування кримінальної справи проти нього, держава порушує право на свободу пересування, оскільки він мав обов'язок постійно доповідати судді або слідчому про зміну свого місця перебування протягом 10 років і 4 місяців. Держава заперечила позицію заявника на підставі того, що цей запобіжний захід відповідав закону.

Чи має право держава вживати обмежувальних заходів у цьому випадку? Який принцип було порушено?

Завдання 3

Колишнього керівника НДР, першого секретаря правлячої Соціалістичної єдиної партії Німеччини Егона Кренца та інших високопосадовців НДР обвинувачували у розстрілі біженців, які намагалися перетнути сумно відомий берлінський мур – кордон між НДР і ФРН.

Підсудні у даній справі стверджували, що вони діяли в межах чинних у НДР законів, зокрема, закону про державний кордон, який містив положення, що виправдовували застосування вогнепальної зброї для його захисту. Тому, на думку адвокатів підсудних, притягнення до кримінальної відповідальності за

вчинки, які на час їх вчинення не вважалися злочином, не відповідають принципів незворотності дії закону у часі.

Чи мало місце порушення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, зокрема, ч.1 ст.7, згідно з якою нікого не може бути визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення на підставі будь-якої дії чи бездіяльності, яка на час її вчинення не становила кримінального правопорушення за національними законами або за міжнародним правом?

Завдання 4

Громадянин Головань І.В. звернувся до Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 59 Конституції України «кожен має право на правову допомогу». Необхідність в офіційному тлумаченні автор клопотання пояснює неоднозначністю розуміння і застосування зазначеного положення Основного Закону України посадовими особами органів прокуратури, зокрема слідчими при проведенні допитів свідків у кримінальному процесі.

Суб'єкт права на конституційне звернення посилається на неоднакові процесуальні акти слідчих і прокурорів у конкретних кримінальних справах щодо можливості надання свідкам під час допиту правової допомоги адвокатом.

Відмова посадових осіб слідчих органів проводити процесуальні дії зі свідком у присутності його адвоката та у наданні правової допомоги особі під час дачі пояснень в інших державних органах, на думку суб'єкта права на конституційне звернення, є обмеженням конституційного права на правову допомогу і може призвести до порушення прав людини і громадянина.

Проаналізуйте Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя І. В. щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу).м. К и ї в Справа № 1-23/2009.30 вересня 2009 року. № 23-рп/2009

Проаналізуйте Рішення Конституційного Суду України (справа про право на правову допомогу).30 вересня 2009 року. № 23-рп/2009

Чи є обмеженням відмова посадових осіб слідчих органів проводити процесуальні дії зі свідком у присутності його адвоката та у наданні правової допомоги особі під час дачі пояснень в інших державних органах, конституційного права на правову допомогу?

Завдання 5

Кротюк О. В. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність Конституції України (конституційність) пункт 4 частини першої статті 284 Кримінального процесуального кодексу України, згідно з яким кримінальне провадження закривається в разі, якщо «набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою».

Автор клопотання вважає, що оспорюваний припис статті 284 Кодексу не відповідає частинам першій, другій статті 62 Конституції України у взаємозв'язку з частиною першою її статті 8, оскільки «порушує презумпцію невинуватості особи, дозволяючи закривати кримінальне провадження щодо підозрюваного чи обвинуваченого без <...> належного доведення та встановлення дійсності самого факту первинного вчинення відповідного діяння особою, а також <...> без згоди на здійснення такого закриття самою особою, порівняно із випадками закриття кримінального провадження, що здійснюються згідно вимог пункту 1 частини другої та частини восьмої статті 284 КПК України».

Проаналізуйте Рішення Конституційного Суду України (справа щодо презумпції невинуватості). 2022.

Які принципи верховенства права враховує Конституційний Суд України?

Тема 5: ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Завдання 1

Громадянин Осетров С.В. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини другої статті 55 Конституції України, частини другої статті 2, пункту 2 частини третьої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України, частини третьої статті 110, частини другої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України. Необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень автор клопотання обґрунтовує неоднозначним їх застосуванням за однакових обставин судами загальної юрисдикції під час розгляду скарг на бездіяльність прокурора, слідчого, органу дізнання щодо виконання вимог статті 97 КПК України стосовно реагування на заяви і повідомлення про вчинені або підготовлювані злочини. На підтвердження цього Осетров С. В. посилається на відповідні судові рішення.

Дайте відповідь на питання: 1) чи гарантується кожному право на оскарження в суді будь-яких рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень на підставі статті 55 Основного Закону України, чи Конституцією України надано право оскаржувати в суді не будь-які, а лише певні категорії їхніх рішень, дій чи бездіяльності; 2) у якому судовому провадженні (адміністративному чи кримінальному) повинні вирішуватися справи за скаргами фізичної особи, яка не є учасником кримінального судочинства, але повідомила про вчинення злочину, якщо ця особа просить визнати протиправною бездіяльність суб'єкта владних повноважень, який не прийняв жодного з рішень, передбачених статтею 97 КПК України.

Завдання 2

У разі якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів допускають неоднозначне (множинне) трактування прав і

обов'язків або повноважень органу державного нагляду (контролю), така норма трактується в інтересах суб'єкта господарювання.

Про які норми- гарантії йдеться?

Завдання 3

Відповідно до статті 18 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Уповноважений представляє Верховній Раді України щорічну доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності та їх посадовими і службовими особами, які порушували своїми діями (бездіяльністю) права і свободи людини і громадянина, та про виявлені недоліки в законодавстві щодо захисту прав і свобод людини і громадянина. Після схвалення доповіді Верховною Радою України вона подається Україною в міжнародні організації згідно з чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Які висновки та рекомендації можуть надавати Комітет ООН з прав людини та Рада Європи щодо відповідності певної держави стандартам у сфері прав людини, які стосуються і позитивних, і критичних аспектів?

Завдання 4

Суб'єкт права на конституційну скаргу — Бівалькевич Б. В. — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням щодо перевірки на відповідність статтям 8, 22, частинам першій, другій, шостій статті 43 Конституції України пункту 8 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580–VIII (далі — Закон № 580), за яким «з дня опублікування цього Закону всі працівники міліції (особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ), а також інші працівники Міністерства внутрішніх справ України, його територіальних органів, закладів та Вісник Конституційного Суду України №

4/2021 130 установ вважаються такими, що попереджені у визначеному порядку про можливе майбутнє звільнення через скорочення штатів».

Обґрунтовуючи свою позицію, Бівалькевич Б. В. посилається на Конституцію України, Кодекс законів про працю України, постанову Кабінету Міністрів Української РСР «Про затвердження Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ» від 29 липня 1991 року № 114 зі змінами, Наказ, а також на судові рішення у його справі.

Проаналізуйте Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Бівалькевича Богдана В'ячеславовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 8 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Національну поліцію» м. К и ї в Справа № 3-107/2020(221/20) 21 липня 2021 року.

Завдання 5

Одінцова О. А. звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність Конституції України (конституційність) окремі положення абзацу другого статті 471 Митного кодексу України, якими визначена відповідальність за порушення порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю. Автор клопотання вважає, що зміст «санкції» статті 471 Кодексу не відповідає частині першій статті 8, частинам першій, четвертій, шостій статті 41 Конституції України, оскільки передбачає непропорційне, незбалансоване, несправедливе покарання у вигляді конфіскації коштів, обіг і транскордонне переміщення яких жодним нормативним документом не заборонено та не обмежено; застосування стягнення у вигляді конфіскації згідно із зазначеною статтею Кодексу є безальтернативним, негнучким і категоричним, тому непропорційним, несправедливим і таким, що не відповідає принципу верховенства права, а також виглядає надмірним майновим тягарем для громадянина, не відповідає суспільним інтересам та є втручанням держави в мирне володіння майном.

Проаналізуйте Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Одінцової Олени Анатоліївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень абзацу другого статті 471 Митного кодексу України м. К и ї в Справа № 3-261/2019(5915/19) 21 липня 2021 року.

Якщо товари, переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено законодавством України, чи є правомірною конфіскація цих товарів?»?

Тема 6: ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В АКТАХ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Завдання 1

Суб'єкти права на конституційну скаргу — Кременчуцький А. М. та Павлик В. В. — звернулися до Конституційного Суду України з клопотаннями щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) припису частини десятої статті 294 Кодексу України про адміністративні правопорушення, згідно з яким «постанова апеляційного суду набирає законної сили негайно після її винесення, є остаточною й оскарженню не підлягає». Кременчуцький А. М. вважає припис частини десятої статті 294 Кодексу таким, що не відповідає приписам частин першої, шостої статті 43, частин першої, другої статті 55, пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Кременчуцького Анатолія Михайловича та Павлика Владислава Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису частини десятої статті 294 Кодексу України про адміністративні правопорушення м. К и ї в Справа № 3-173/2018(1186/18, 77/19) 21 липня 2021 року.

Які міжнародні договори бере до уваги КСУ, обґрунтовуючи свою позицію?

Завдання 2

Держава має обов'язок забезпечити права людини і громадянина через прийняття ефективних нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання

порушенню прав і свобод людини і громадянина. Дотримання таких норм забезпечується через механізм правозастосування, що має на меті попередження, припинення чи покарання за порушення прав людини та громадянина. Головним обов'язком держави є утвердження і забезпечення прав і свобод людини (стаття 3 Конституції України).

Принцип верховенства права передбачає відповідальність держави за шкоду, завдану діями суб'єктів владних повноважень.

У разі завдання шкоди внаслідок дій державних органів хто бере участь у врегулюванні цієї проблеми?

Завдання 3

Держава може встановлювати певні обмеження прав людини лише за умов, визначених у Конституції України і міжнародно-правових документах.

Які підстави є у держави?

Проаналізуйте Резолюцію ПАРЄ від 27.01.2021 №2361(2021) «Вакцини проти COVID-19: етичні, правові та практичні міркування», яка зобов'язує інформувати громадян про те, що вакцинація не є обов'язковою, що ніхто не може зазнавати політичного, соціального чи іншого тиску для проходження вакцинації.

Завдання 4

Загальна декларація прав людини (стаття 29, частина 2) визначає, що при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві. Відмова від вакцинації є правом громадянина. Але, як будь-яке право, за певних обставин воно може бути обмежено.

Що враховується при обмеженні державою прав людини?

Завдання 5

Принцип верховенства права в теорії та судовій практиці, зокрема у практиці Європейського суду з прав людини, пов'язується з реалізацією невід'ємних, невідчужуваних прав людини.

Наведіть приклади можливого обмеження прав людини в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Тема 7: РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ. ВИМОГИ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Завдання 1

У рішенні від 28 квітня 2021 року (Case of Vavricka and others v. the Czech Republic; Kokkinakis v. Greece) Європейський Суд з прав людини підкреслив, що, на загальну думку, вакцинація є одним із найбільш успішніших та ефективних заходів у сфері охорони здоров'я, і що кожна держава має намагатися досягати максимально можливого рівня вакцинації серед свого населення.

Які вимоги висуваються ЄСПЛ до держави щодо обов'язкової вакцинації?

Якою є правова позиція ЄСПЛ?

Завдання 2

Виконання судового рішення є невід'ємним елементом права на судовий захист, закріпленого ст. 6 Конвенції. В одному з пілотних рішень ЄСПЛ «Юрій Миколайович Іванов проти України», зазначається, що право на суд було б ілюзорним, якби національна правова система дозволяла, щоб остаточне, обов'язкове для виконання рішення залишалось невиконаним на шкоду будь-якій зі сторін. Ефективний доступ до суду включає право на виконання судового рішення без невиправданих затримок. Рішення ЄСПЛ має бути виконано протягом трьох місяців з дня, коли воно набуло статусу остаточного.

Проаналізуйте рішення ЄСПЛ «Юрій Миколайович Іванов проти України».

Який орган в Україні несе відповідальність за виконання рішення ЄСПЛ ?

Завдання 3

З метою дотримання Україною зобов'язань, що випливають з її членства в Раді Європи, та задля ефективного виконання статті 46 Конвенції, згідно з якою держави-учасниці зобов'язуються виконувати остаточне рішення ЄСПЛ у будь-якій справі, в якій вони є сторонами, 23 лютого 2006 року було ухвалено Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» № 3477–IV4, який зафіксував на законодавчому рівні систему інституційних та процедурних механізмів виконання рішень ЄСПЛ, необхідність усунення причин порушення Україною Конвенції і протоколів до неї, впровадження в українське судочинство та адміністративну практику європейських стандартів прав людини

Проаналізуйте Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» № 3477–IV4. 2006.

Завдання 4

Застосовуючи положення статті 10 Конвенції про захист прав людини та основних свобод у рішеннях у справах «Нікула проти Фінляндії», «Яновський проти Польщі» та інших, ЄСПЛ підкреслює, що межі допустимої інформації щодо посадових та службових осіб можуть бути ширшими порівняно з межами такої ж інформації щодо звичайних громадян. Тому, якщо посадові чи службові особи діють без правових підстав, то мають бути готовими до критичного реагування з боку суспільства».

Проаналізуйте Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Нікула проти Фінляндії» від 21 березня 2002 року; Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Яновський проти Польщі» від 21 січня 1999 року .

Завдання 5

Проблема обмеження прав і свобод тісно пов'язана із принципом пропорційності. У Рішенні від 6 червня 2019 року № 3-р/20191 КСУ зробив посилання на рішення ЄСПЛ у справі «Stummer v. Austria» від 7 липня 2011 року: «Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції також вимагає, щоб будь-яке втручання було визнано пропорційним переслідуючій меті. Отже, втручання

повинно забезпечити „справедливий баланс“ між вимогами загального інтересу суспільства та вимогами захисту основоположних прав особи. Потреби у справедливому балансі не буде досягнуто, якщо індивідуальний та надмірний тягар покладено на особу, якої це стосується».

Проаналізуйте 2 Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Stummer v. Austria» від 7 липня 2011 року (заява № 37452/02). URL: <http://www.echr.europa.org/doc/70058030/70058030.htm>.

Тема 8: Юридичні позиції Конституційного Суду України

Завдання 1

У справі «Гарькавий проти України» від 18 лютого 2010 року (ЄСПЛ вказав, що «особа не може бути позбавлена або не може позбавлятися свободи, крім випадків, встановлених у пункті 1 статті 5 Конвенції; цей перелік винятків є вичерпним, і лише вузьке тлумачення цих винятків відповідає цілям цього положення, а саме — гарантувати, що нікого не буде свавільно позбавлено свободи»). З урахуванням цього КСУ зазначив, що «практика тримання під вартою без конкретного юридичного підґрунтя або за відсутності чітких правил, які б регулювали такі питання, внаслідок чого такі особи можуть бути позбавленими свободи протягом тривалого строку без відповідного дозволу суду, несумісна з принципом юридичної визначеності та принципом захисту від свавілля, які червоною ниткою проходять через Конвенцію і принцип верховенства права»;

Проаналізуйте Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гарькавий проти України» від 18 лютого 2010 року (заява № 25978/07). Офіційний вісник України. 2010. № 51. Ст. 182.

Завдання 2

Конституційний Суд України використав юридичну позицію ЄСПЛ у своєму рішенні у справі «МакКей проти Сполученого Королівства» від 3 жовтня 2006 року. «Стаття 5 Конвенції, разом із статтями 2, 3 та 4, посідає провідне місце серед основоположних прав, що гарантують фізичну безпеку особи, і тому

її важливість є над звичайною. Її основною метою є запобігання свавільного чи невинуватого позбавлення свободи». Така мотивація підкреслила позицію КСУ, що «право на свободу та особисту недоторканність не є абсолютним і може бути обмежене, але тільки на підставах та в порядку, визначених законами України»;

Проаналізуйте Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини третьої статті 315 Кримінального процесуального кодексу України від 23 листопада 2017 року № 1-р/2017. Вісник Конституційного Суду України. 2017. № 6. С. 7.

Завдання 3

Розглядаючи питання можливості обмеження прав, КСУ використав юридичну позицію ЄСПЛ й у Рішенні від 25 січня 2012 року № 3-рп/20123, де зазначено, що ЄСПЛ у рішенні у справі «Ейрі проти Ірландії» від 9 жовтня 1979 року також констатував, що здійснення соціально-економічних прав людини значною мірою залежить від становища в державах, особливо фінансового. Такі положення поширюються й на питання допустимості зменшення соціальних виплат, про що зазначено в рішенні цього суду у справі «Кйартан Асмундсон проти Ісландії» від 12 жовтня 2004 року. КСУ у Рішенні від 26 грудня 2011 року № 20-рп/20114 використав позиції ЄСПЛ, згідно з якими здійснення соціально-економічних прав людини значною мірою залежить від становища в державах, особливо фінансового (рішення ЄСПЛ у справі «Ейрі проти Ірландії» від 9 жовтня 1979 року).

Проаналізуйте рішення ЄСПЛ. Справа «Ейрі проти Ірландії» від 9 жовтня 1979 року. Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. 1999. № 4.

Завдання 4

Юридичні позиції ЄСПЛ, які стосуються збирання, зберігання інформації стосовно приватного життя особи, а також її поширення, були використані КСУ

в Рішенні від 11 жовтня 2018 року № 7-р/20185. ЄСПЛ наголосив, що зберігання органами державної влади інформації про приватне життя особи та її використання є втручанням у право на повагу до приватного життя, гарантоване пунктом 1 статті 8 Конвенції (пункт 56 рішення у справі «Пантелеєнко проти України» від 29 червня 2006 року; пункт 70 рішення у справі «Суріков проти України» від 26 січня 2017 року¹). Також у контексті пункту 2 статті 8 Конвенції ЄСПЛ зауважив, що формулювання «згідно із законом» вимагає від оспорюваного заходу, за яким здійснюється втручання, підґрунтя в національному законодавстві і стосується також якості закону, тобто закон має бути доступний для зацікавленої особи, яка, крім того, повинна мати можливість передбачати наслідки його дії щодо себе, і відповідати принципу верховенства права (пункт 85 рішення у справі «Шалімов проти України» від 4 березня 2010 року).

Проаналізуйте Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Шалімов проти України» від 4 березня 2010 року (заява № 20808/02). Офіційний вісник України. 2012. № 80. Ст. 3249.

Завдання 5

Відповідно до позиції ЄСПЛ принцип юридичної визначеності є одним з основних складових верховенства права. У Рішенні від 29 червня 2010 року № 17-рп/20106 КСУ наголосив на тому, що ЄСПЛ неодноразово звертав увагу на недосконалість чинного законодавства України і необхідність дотримуватися принципу правової визначеності. Так, у рішенні у справі «Слоєв проти України» від 6 листопада 2008 року зазначено таке: «Суд вважає, що відсутність чітко сформульованих положень, які б визначали, чи можливо належним чином продовжити (якщо так, то за яких умов) застосування на стадії судового слідства запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, обраного на визначений період на стадії досудового слідства, не відповідає критерію «передбачуваності закону» для цілей пункту 1 статті 5 Конвенції. Суд також нагадує, що практика, яка виникла у зв'язку із законодавчою прогалиною і яка зумовлює тримання особи під вартою протягом необмеженого і непередбачуваного строку за

обставин, коли таке тримання не передбачається ні конкретним положенням законодавства, ні будь-яким судовим рішенням, сама по собі суперечить принципу юридичної визначеності, який імплікований Конвенцією і який становить один із основних елементів верховенства права» (пункт 53).

Проаналізуйте Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Єлоєв проти України» від 6 листопада 2008 року (заява № 17283/02). Офіційний вісник України. 2009. № 37. Ст. 1274.